

Forfatter: Oehlenschläger, Adam

Titel: Poetiske Skrifter III

Citation: Oehlenschläger, Adam: "Poetiske Skrifter III", i Oehlenschläger, Adam: *Poetiske Skrifter III*, udg. af H. TOPSØE-JENSEN , 1926-1930, s. XII. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-ohl03val-shoot-idm140634333964880.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Poetiske Skrifter III

»Baldur hin Gode« er det yngste af de »Nordiske Digte«. Ideen til dette mytologiske Sørgespil er vistnok opstaaet under Genoptagelsen af Arbejdet paa »Thors Reise« i Halle, idet de Afsnit af Resens Eddaoversættelse, som Digteren har benyttet, følger umiddelbart efter Fortællingen om Thors Bedrifter. Som det var Tilfældet med det lille Epos, saaledes ser vi ogsaa her Oehlenschläger indlade sig i bevidst Kappestrid med den samtidige store tyske Litteratur.

XIII

Til Goethes »Iphigenie auf Tauris« var der i Tyskland efter Aarhundredskiftet kommet tre nye og interessante Forsøg paa at tilføre det moderne Drama friske Impulser fra den græske Tragedie: Fr. Schlegels »Alarcos« (1802), A. W. Schlegels »Ion« (1803) og især Schillers »Braut von Messina« (1803). Dristigst var Tilslutningen til Grækerne hos Schiller, der i Fortalen til sin Tragedie havde givet Nyklassicismens Program. Ganske vist var Hovedversemaalet den femfodede Jambe, kun i Heltens store Selvpogør afløst af Grækernes højtidelige seksfodede (»Trimetret«), men Handlingens skæbnesvangre Forløb var nøje studeret efter Sophokles' Teknik i »Kong Oidipos« og - det var den afgørende Nyhed i Forhold til Forgængerne - Schiller havde paany indført Koret i Tragedien. Dets dybsindige Sange udfylder Mellemmrummene mellem de forskellige »Akte«, der lige saa lidt her som i »Baldur« længere betegnes som saadanne. Stykket tiltalte ikke Oehlenschläger, som fandt, at der var et absolut Misforhold mellem Emnets middelalderligt-kristelige Tankeverden og den antike Skæbnetragik. Det er da navnlig Schiller, han har haft i Tankerne, naar han baade teoretisk (i Fortalen) og praktisk i »Baldur« har villet vise, under hvilke Forudsætninger den græske Form lod sig anvende paa et ikkegræsk Stof. Og samtidig med at han ved at vælge et Sujet, der laa den græske Myteverden saa fjernt som muligt, forstod at hævde sin Uafhængighed i det stoflige (i Modsætning til Goethe og A. W. Schlegel), søgte han i det formelle at give en fuldstændig Efterligning af en græsk Tragedie, hvad ingen af de tyske Digtere havde vovet. »Baldur« XIV skulde føre Beviset for, skrev han til Fru Rahbek, at *den rene Form* ikke var ham fremmed.

Det var i Halle, at Interessen for den græske Tragedie var blevet vakt hos Oehlenschläger. Han havde her haft den Lykke at gøre den store Teolog Schleiermachers Bekendtskab. Han læste Græsk med Digteren og fik til Gengæld hos denne Undervisning i Dansk. Schleiermacher gennemgik Sophokles' »Oidipos paa Kolonos«, gjorde ham gennem Oplæsning fortrolig med Sprogets karakteristiske Velklang, lærte ham at kende og forstaa Korsangenes udviklede metriske Bygning. Det har øjensynligt betydet meget for »Baldurs« Digter, at det blev en udpræget lyrisk og temmelig udramatisk Tragedie som »Oidipos paa Kolonos«, der viste ham Vejen til Antiken. Senere supplerede han sine Erfaringer med et Studium af Aristoteles' Poetik.

»Baldur hin Gode« er et Forsøg paa at skabe et primitivt Drama, bevidst fremmed for Samtidens gængse Begreb om »Teater«. Den højtidelige Dialog i det brede, vægtige Trimeter, der nu for første Gang anvendtes paa Dansk, afbrydes stadig af Korsangene (som i Antal langt overgaar det sædvanlige i en græsk Tragedie, og som til Tider giver Stykket en næsten operaagtig Karakter) og de store episke Budberetninger. Tragedien virker næsten som en Art Overgangstype mellem Epos og Drama, og derved formidler den paa en meget virkningsfuld Maade Springet fra »Thors Reise« til »Hakon Jarl«. Tanken om at lade »Nordiske Digte« fremtræde som en afrundet Helhed har sikkert spillet en Rolle for Oehlenschläger; oprindeligt skulde Bindet kun have omfattet det første og det sidste af de tre XV Værker. Som »Baldur« kompositionsmæssigt skaber Enheden af de »Nordiske Digte«, saaledes tjener Tragedien ogsaa, som allerede nævnt, til tankemæssigt at knytte alle tre Digtninger sammen under et fælles ledende Synspunkt.

Handlingen er gennemført med den yderste Simpelhed, der giver Afkald paa ethvert ydre dramatisk Virkemiddel. Bevidst tager Digteren Afstand fra Intrigespillet's Forviklinger. »En Tragedie er intet Epigram, der skal knalde af med en Pointe«. I en Række af store, enkle Billeder ser vi Bestræbelserne for at undgaa Opfyldelsen af den skæbnesvangre Spaadom og dernæst den haabløse Kamp for at gøre det skete usket, kalde Baldur tilbage fra Dødsriget. Begivenhederne anskueliggøres oftest gennem Korsange og Budberetninger; mellem de sidste findes Skildringen af Gudernes Sorg og Baldurs Baalfærd - en enestaaende Prøve paa Oehlenschlägers kunstneriske Formaaen i dens højeste Kraft. Kun enkelte Scener virker direkte dramatiske: Baldurs Død med den frygtelige Pause under Hødurs Monolog, før Fortvivlelsen bryder frem; Scenen mellem Frigga og Heimdal, hvor Gudinden forstaaer, at hendes Søn for evigt er tabt for hende.

Til den enkle Handling svarer Dialogens stille Højtidelighed og rolige Bredde. Ogsaa her er Fremgangsmaaden anti-dramatisk. Abrahamson klagede over de lange Repliker, »en Afhandlingstone, der ikke godt kan forliges med Dramatiskheden«. Oehlenschläger svarede, at »stærke Charakterer og dybsindige Gemytter udtale sig klart, tydeligt og omstændeligt for hinanden«. Sproget er simpelt og ædelt, giver udmærket den Stemning af ophøjet XVI Fjærnhed, som Digteren har tilstræbt; Ordforraadet er meget mere begrænset end i »Thors Reise« og »Hakon Jarl«. En Undtagelse danner Scenerne hos Hel ved Billedstilens shakespeareske Naturalisme. I Korsangene giver Digteren sin sproglige Fantasi frit Spil; de er mægtige Pragtstykker af musikalsk Ordkunst, hvor Ordenes Klangværdi og Rytternes Musik er udnyttet med forbavsende Dristighed og Sikkerhed. »I Svartalfekoret spænder han Sprogets Klangbuc til det yderste, endda udover den græske Grænse« (Vilh. Andersen).

I Overensstemmelse med Oehlenschlägers Opfattelse af den græske Tragedie kommer

Personskildringen kun i anden Række i Sammenligning med Handlingen. Det typiske er fremherskende paa det individuelle Bekostning; Guderne virker rent plastisk - som en Række Billedstøtter. En Undtagelse danner Loke; hans Monolog bryder paa en noget stødende Maade Stykkets Tone, og hans Psykologi er en anden end den, vi ellers møder i Sørgespillet. Han er den sammensatte Natur overfor de simple, klare Skikkelser, Personifikationen af Misundelsens, Forfængelighedens og Fornægtelsens Aand. Der er noget af en Baggesens negative Væsen og meget af den franske Revolution i ham - han kæmper for Frihed, men mener Anarki. Han virker som en mærkelig Anakronisme, et moderne Væsen i en urfjern Sagnverden.

I »Thors Reise« havde Oehlenschläger forherliget Kraften og Vovemodet. Thors Modsætning er Baldur. Han er helt igennem passiv, og han stunder mat og træt mod Døden. »Kun Daarskab strider kraftløs mod Nødvendighed.« Digteren har inderliggjort XVII sit Værk ved at lægge Tragediens Tyngdepunkt i den fromme, menneskekærlige Guds eget Sind; vel fældes han af Lokes Ondskab og Friggas Ubetænksomhed, men han er i Kraft af sin egen Natur hjemfalden til sin Skæbne. Hermod kan ikke frelse den, hvis fjerne Røst lyder fra Dødsmerket: »Forstyr ei Søvnens ved min Moders muldne Bryst.«

I det store Verdensdrama har Oehlenschläger fremstillet Baldurs Død som »det gode Princip's Undergang«, der aabner Vejen for Vold og Vildskab, udtrykt i Tragedien ved Lokes Straf. Men sit dybeste Udtryk faar Værkets Idé i Scenen hos Hel: Modsætningen mellem Liv og Død. Her anslaa Digteren »Tilværelsens Grundakkorder.« Og Døden sejrer. »Baldur« er en Digting om Forgængeligheden, der med Rette ender med en uopløst Dissonans.

I Forholdet til Kilden har Oehlenschläger taget sig forskellige Friheder. Adskillige Ændringer skyldes Trangen til en fyldigere Motivering. Scenen med Mimer forklarer Friggas Glemsomhed, og Digteren angiver nu en bestemt Grund til, at den unge Pige (Loke) af Gudinden faar Anvisning paa Mistelteinen: den skal bringes ud af Verden! Hos Snorre røber Frigga ligefrem den skæbnesvangre Hemmelighed. Det er i Eddaen hende og ikke Freya, der tilbyder sin Kærlighed til den, som vil føre Baldur hjem fra Hel. Men der er ogsaa store principielle Afvigelser. Hos Oehlenschläger modstilles Jætter og Guder som Tilværelsens onde og gode Magter, og Utgarde-Loke faar Skylden for at have anstiftet Baldurs Død. Baldurs Død gøres til Vendepunktet i det store Verdensdrama, kædes sammen med Lokes Straf og bliver derved som en Indledning til Ragnarok.

XVIII

Herimod har Mytologerne med Grundtvig i Spidsen taget til Genmæle.

Hjemme var det egentlig kun Christiane, der rigtigt kunde glæde sig over »Baldur hin Gode«. De fleste af Vennerne forholdt sig køligt overfor Stykket; Kritiken viste ikke megen Forstaaelse. Grundtvig gjorde Indsigelse paa Mytologiens Vegne. Dahlmann og andre fandt, at man kun med Urette kunde betragte det under Synspunktet »græsk Tragedie«. Den onde Vilje, der benyttede sig af Friggas Glemsomhed til at fremkalde Katastrofen, kunde ikke sammenstilles med den upersonlige græske Skæbne.

Selv har Oehlenschläger utvivlsomt lagt større Arbejde i dette Værk og ofret det mere dybtgaaende teoretiske Overvejelser, end det ellers har været hans Sædvane. Det vidner ogsaa baade Fortalen og Svaret til Abrahamson om. Men han har næsten fra først af følt det som et Eksperiment, der dog var hans egentlige Natur fremmed. Allerede 3/2 1807 skrev han til Fru Rahbek: »At forresten Shakespeare ligger mig nærmere end Sophokles er naturligt. Jeg vilde ikke skrive flere Stykker som Baldur, men at dette ene er skrevet, glæder mig.«

Senere var det ikke frit for, at han havde Skrupler i den Anledning. I Forelæsningerne over Ewald 1810 fældede han en skarp Dom over sin Tragedie. Den savnede, mente han, i for høj Grad naiv Kraft og Menneskelighed til at ligne en Tragedie af Sophokles, og dens Sprog var for rigt og for pynteligt, til at det kunde maale sig med Diktionen i Ewalds »Balders Død«. 1818 omgikkedes han med en Plan til en fuldstændig Omarbejdelse. Provst Fr. Schmidt hørte ham forelæse en Prøve, hvor Trimetrene var XIX omstøbt til femfodede Jamber, og det var bl. a. Hensigten »scenisk at fremstille Freyas Tilbud af sin Kærlighed for den, som vil hente Baldur fra Hel, som et Beviis paa Asernes Udartning efter hans Død«, ligesom der efter den almindelige Veklage skulde bringes »en trøstende Udsigt til hans Gjenfødelse i Christendommen«. Heldigvis blev det dog ved Tanken.

Eftertiden har dømt anderledes. Den har givet Digteren Ret i, at »Baldur hin Gode« er et Værk for de Faa og aldrig vil kunne opnaa den Folkeyndest, der er blevet »Aladdin« og »Hakon Jarl« til Del. Men den bøjer sig i Beundring for Geniet, der har kunnet trænge sit eget digteriske Selv saa fuldstændigt i Baggrunden, at det i en fremmed og uprøvet Kunstform har formaaet at frembringe et Hovedværk i Rang med dets Digters største. Var »Baldur hin Gode« kun et storartet teknisk Eksperiment, vilde det højst kunne aftvinge en faglig Anerkendelse af »det godt gjorte«. Men bag den store Stil fornemmes bestandig det indre Livs rige Fylde. Det er objektivt, men det er ogsaa sjælføldt almenmenneskelig Poesi. »Det er hans og, saa vidt jeg ser, den hele litterære Hellenismes strengeste kunstneriske Bedrift.« (Vilh. Andersen).